

ANTROJI DALIS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

Saturday supplement

1993 m. rugsėjo mėn. 25 d. / September 25, 1993

Nr. 185(32)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Eskursija į žmogaus sukurtą pragarą

Kas labiausia įsimena lankan-
tis, ar gyvenant, ar dirbant Vil-
niuje — karšto vandens stygius?
Vilniaus senamiesčio architektū-
ra? Rūkytos lašišos kainos? Ben-
zino brangumas? Plintantys nu-
sikaltimai? Mafijos vis toliau
siekianti ir sprogdinanti ranka?
Papasakosiu apie man neiš-
dildomą įspūdį palikusią eks-
kursiją.

Vasarą Vilniaus Lukiškių aikš-
tė skęsta medžiuose ir gėlėse. Tik
tuščia vieta jos centre, kurioje dar
ne taip seniai puikavosi Lenino
statula, stačiai prašosi paminklo.
Priešais aikštę Gedimino pro-
spekte stovi pastatas, kuriame
šeimininkavo vis nauji oku-
pantai: rusai, lenkai, vokiečiai ir
galiausiai sovietiniai. Naujausios
Lietuvos istorijos puslapiuose jis
įsirašė daugelio taurių Lietuvos
sūnų ir dukterų krauju. Tai
buvusio LTSR saugumo komiteto
pastatas. Jo rūsiuose buvo kanki-
nami ir žudomi Lietuvos partizanai
ir politiniai kaliniai. Pastate
buvo klausomasi tūkstančių įta-
riamų Lietuvos piliečių pokalbių,
buvo laikomos saugumo agentų
ir jų aukų bylos. Dabar vienoje pa-
stato dalyje — muziejus. Šiandien
čiaiskas kitaip atrodo, negu tuoj
po karo. Tamsios, niūrios kame-
ros prieš dešimt metų buvusiųjų
šeimininkų išdažytos žalsvai, jose
dabar ant sienų kabantių lentynų,
gultų, staliukų, kadaise nebū-
davo. Ekskursijai į žmogaus su-
kurtą pragarą vadovauja ne uni-
formuoti ir ginkluoti saugu-
miečiai su raudonais asmenis liu-
dijimais rusų kalba, o jų kankini-
ti ir kalinti buvę politiniai kal-
iniai ir partizanai. Jie pasakoja,
kaip kadaise kaliniai buvo
varomi į rūšį ir grūdami į va-
dinamuosius „boksus“ — spin-
tas, kur stati turėjo valandas
laukti „apiforminimo“. Ilgametis
operos solistas Radžius daly-
kiškai apie tai pasakoja, nes jis
pats kalėjo čia keturis mėnesius
prieš būnant perkeltas į Lukiškių
kalėjimą, iš kur keliavo į tolimą
šiaurę.

Jis parodo kameras, kuriose
stovi du gultai, lyg čia būtų kalėjo
du žmonės, o iš tikrųjų po karo į
jas sugrūdavo iki dvidešimties.
Ieju ir vienutes, karcerį, kamera-
minkštai apmuštom sienom, kad
kalinys negalėtų nusižudyti. Ten,
apvilke į juodais tramdomo
marškiniais, laužydavo kaulus,
degindavo lytinius organus, pri-
verdavo durimis pirštus. Greta

stovėdavo gydytojas ir tikrin-
davo, kad kankinamasis nenu-
mirtų. Jam praradus sąmonę, už-
liedavo galvą šaltu vandeniu ir
atgaivinę tęsdavo kankinimą.
Kabo nukankintų, nužudytų
Lietuvos partizanų nuotraukos.
Paklausiu, ar stribai mėgdavę
fotografuoti su savo aukų la-
vonais, kaip darydavo naciai
Lenkijoje ir kitur. Taip. Pasitvir-
tina ant Gedimino prospektu
grindinio nepašalinamais dažais,
Lietuvai atsimant nepriklausomybę,
nubrėžtas lygties
ženklas tarp Vokietijos SS ir
Sovietų Sąjungos KGB. Ponas
Radžius parodo kamera su prie
grindų prikaltu staliuku ir kė-
dėm. Čia su tardomuoju dažnai
būdavo uždaromas agentas,
apsimetęs kaliniu, bet jo tikslas
būdavo įgauti kalinamojo pasi-
tikėjimą, kad šis išduotų kitus.
Viskas buvo prikalta tam, kad
itūžęs kalinys, išaiškinęs savo
kambario draugą, jo neužmuštų.
Lauke Radžius parodo tris rūšio
langus kitoje kiemo pusėje — tai
kamera, kurioje buvo šaudomi
mirti pasmerktieji. Tai ir
paskutinio partizanų vado,
Adolfo Ramanausko, išduoto,
suimto, kankinto ir sušaudyto,
mirties vieta.

Antrame aukšte — partizanų
radijo siųstuvi, apie juos aiškina
buvęs radijo operatorius. „Mes
duodavome priesaiką nusižudyti,
verčiau negu patekti priešui ir
rankas, nes žinojome moršės
abėcėlę užslaptintus ryšių šifrų.
Tik ne visi spėjome“, apgaile-
stavo jis. Kitame kambaryje —
kagėbistų vartoti, kamerose ir
daugelyje kitų vietų įmontuoti,
klausymosi aparatai. Vienoje
kameroje rūšyje sukrauti maišai
lyg šieno — tai pjaustyto ir sku-
telius sukarpytos saugumo bylos.
Kitos buvo deginamos, trečios
plėšomos, ketvirtos vežamos į
užsienį, kai saugumiečiams ėmė
svilti padai. Visa tai darbas
žmonių, kurie šandien vaikšto
Lietuvos gatvėmis su šypsena.
Ranka suplėšytas bylas 50
žmonių šeši mėnesius kankinai
klįjavo, iš dalies sėkmingai. „Nė-
ko stebėtis. Tai nepaprastai
kruopščiai, veiksmingai, operaty-
viai dirbęs aparatas, kito tokio
pasaulyje nebuvo“, sako Radžius
su įsitikinimu. Kiek buvo užver-
buotų žmonių Lietuvoje, paklau-
siau jį. Jo atsakymas trumpas:
„Maždaug kas ketvirtas ar kas
penktas gyventojas“.

Statant tiltą tarp kultūrininkų ir Bažnyčios

Jono Pauliaus II kalba Lietuvos
mokslo ir kultūros darbuotojams

KĘSTUTIS A. TRIMAKAS

Gyvą ir gaivų asmens veiksmą
sunku palyginti negyvam tech-
nikos darbui. Tad gal kiek ir
banalu Jono Pauliaus II kalbą
Lietuvos mokslo ir kultūros dar-
buotojams pavadinti tilto statyba.
Tačiau taip buvo. Popiežius (Pon-
tifikas) savo kalba ėmė jungti du
krantus: Bažnyčią ir Lietuvos
kultūrininkus. O tiltą — giliai
idėjinį ir jautriai tarpasmeninį —
jis statė nuostabia dinamika.
Parinko du išeities taškus: vieną
— žmogui išorini, situacinį,
liečiantį čia ir dabar, laiką ir
vietą, geografinę ir istorinę
erdvę, kuria jis ištiesė į praeitį ir
ateitį; kitą — žmogui vidinį, paži-
nimo erdvę, nuosavą protaujan-
tiems, itin būdingą tiems, ku-
riems kalbėjo. Kalbą jis tiesė ir
vystė iš abiejų išeities taškų, čia
ryškindamas vieną, čia kitą,
nagrindamas jų svarbą ir
reikšmę, čia, reikalui esant, juos
jungdamas, cementuodamas.

Pirmas išeities taškas:
Vilniaus universitetas

Šis istorinis susitikimas tarp
popiežiaus ir Lietuvos šviesuome-
nės įvyko Vilniaus universitete.
Toji „mokslų šventovė“ tad tapo
jo kalbos pirmuoju išeities tašku.
Nesvarbu, kad susitikimas buvo
ne vien su Vilniaus universiteto,
o su visos Lietuvos kultūros dar-
buotojais. Šią mokslo istaigą
popiežius iškėlė kaip simboli-
šią ir vietos erdvę, kur susiti-
nka kultūra ir Bažnyčia: čia ir
dabar — jis, kaip visos Bažnyčios
atstovas, (ir pati Dieviškoji Ap-
vaizda negalėjo pasiekti geresnio
už jį) su Lietuvos šviesuomene,
kuri gal dar niekad nebuvo taip
reikalinga išgirsti jautraus,

Tai, ką pamačiau — nenuauja,
apie tai daug rašyta tremtinių ir
politinių kalinių knygos, daug
pasakota giminių ir pažįstamų
pokalbiuose. Bet vienas dalykas
apie tai skaityti ar girdėti. Visai
kitas pamatyti vietas, kur
kankinimai buvo vykdomi. Tai
turėtų būti populiariausia
ekskursija Lietuvoje — ekskursija
į sovietinio saugumo pragarą,
savotiška maldininkų kelionė,
privaloma ekskursija Lietuvos
mokykloms. Ji padėtų visiems
geriau suprasti komunizmą, jei
gyvenimas nepajėgė to padaryti.
O Lukiškių aikštėje galima būtų
pastatyti paminklą tokiems
partizanams, kaip Juozas Luk-
ša-Daumantas ar Adolfas Rama-
nauskas. Būtų teisinga juos
pagerbti priešais būstinę tų,
kurie komunizmo vardan juos ir
jų draugus kankino ir žudė.

Eglė Juodvalkė

dievišką tikrovę liečiančio, au-
tentiško Bažnyčios balso. Ir jis
žinojo, kokia ta šių dienų Lietu-
vos šviesuomenė su pusšimti
metų Lietuvoje siautusios prie-
spaudos paliktai pėdsakais, ir
kiek dar palyginti nedaug tikros
krikščioniškos šviesuomenės
publikoje buvo. Nepaisant to, o
gal kaip tik dėl to, — kad kaip tik
tie buvusios santvarkos palies-
tieji dabar galėjo savaip laisvai
mažyti, šviesuomenė susitiko su
popiežiumi Vilniaus universitete,
kuris buvo įsteigtas Dievui, Kris-
tui ir Jo Bažnyčiai ištikimų sūnų
— jėzuitų 16-ame šimtmečiu. Tad
Universiteto praeitis, netgi jo
pati pradžia, byloja apie
Bažnyčios ir kultūros darną. Tad
šiam istoriniame susitikime po-
piežius Jonas Paulius II ir išsklaidė
Vilniaus universitetą kaip gyvą
simbolį iš praeities, o, remiantis
šiuo pokalbiu, teikiantį viltį atei-
tyje vis didėjančiam bendradar-
biavimui tarp Bažnyčios ir moks-
lo-kultūros žmonių bendrai žmoni-
nijos gerovei ir naujai kultūrai
kurti. Popiežiaus žvilgsnis čia
nebesiriboją Universitetu, nei
Vilniumi, pagaliau — nei vien
Lietuva, o apima visą Europą:
„Jūsų Universitetas tampa reikš-
mingu simboliu. Jis įkurtas geo-
grafiniame centre Europos, pa-
šauktas į vis artimesnę vienybę,
kad šitaip pasitarnautų pasaulio
taikai. Šis uždavinys gerai
atitinka jos tūkstantmetės
kultūros tradiciją. Senas ir gilus
Europos ryšys su krikščionybe
taip pat stiprina taiką“.

Antras išeities taškas:
tiesos ieškojimas

Jonas Paulius II pažvelgia į šį
pokalbį, jo reikšmę bei turinį ne
tik praeities, dabarties ir ateities
perspektyvoje, bet taip pat — kaip
į progą tiesti gaires, ieškant tiesos.
Tiesos ieškojimas, o paskui ir
jos išreiškimas bei įgyvendinimas
— charakteringas žmogui, bet
ypač būdingas kultūros pastato
statytojams ir išlaikytojams.
Karol Wojtyła, rašęs poeziją ir
dramą, buvęs aktoriumi, studi-
javęs filosofiją ir teologiją, be abe-
jų, jaučiasi vienu iš jų, o čia —
šioje plotmėje — tame pokalbyje
susitinkas su savaisiais. Jis pažis-
ta juos, nuaučia savo kolegų
nerimą ieškoti tiesos, susidurti su
tikrove. Tad tiesą, jos ieškojimą
šiam pasikalbėjime jis pastato
antruoju — iš tikro, pagrindiniu
— išeities tašku. Jis pats, tiesos
ieškotojas, kalba kitiems tiesos
ieškotojams apie tą bendrą
nerimą, o kartais kliūčių ir
klaidų pilną kelionę. Kalba
nuoširdžiai, tikėdamasis, vilda-
masis jo besiklausančiuose atras-
ti, ar, kiek galima, pažadinti tik-
ros tiesos ieškojimo aistrą.

Praeities klaidos bei jų žala

Norėdamas paliesti realią
padėtį, Jonas Paulius II apžvelgia
pasaulėžiūrinės sistemos, kurios,
šio šimtmečio praeityje kaip nors
įsikūnijusios visuomeninėse sis-
temose, palietė Europos tautas, jų
tarpe Lietuvą, ir, deja, palikusios
baisius, žalingus pėdsakus, žlugę
ar yra bežlungančios.

Diktatūra tapusio ateistinio ko-
munizmo pasaulėžiūrinė klaida:

Jonas Paulius II šv. Jono bažnyčioje Vilniuje, kairėje — Vilniaus arkivyskupas Audrys Bačkis, dešinėje — Vilniaus universiteto rektorius Rolandas Pavilionis.

„užgavo patį žmogų, nes trypė jo
orumo pagrindą ir tvirtą laidą“
[Dievo neigimu — K. T.] Jos
skaudi pasekmė: [kad] „iš pra-
džiū ketinusi išvaduoti žmogų,
galų gale padarė jį vergu“.

Nacionalizmo diktatūros
pasaulėžiūrinė klaida — „rasinis
pranašumas“. O klaidos pasek-
mė? „Kaip čia neprisiminus na-
cizmo parodyto baisaus smurto,
ypač prieš žydų tautą, pasmerk-
tą sunaikinimui tariamo rasinio
pranašumo vardan ir dėl bepro-
tiškų viešpatavimo kėslių?“

Ne vien diktatūros, bet ir
demokratijos, vienaip ar kitaip
savo sistemos įvėlusios esminės
klaidas, viršijančiųjų egoizmo
pažeidė bendrą gerovę ir pačią
demokratiją.

„Mūsų amžiaus istoriją supur-
tė visokie totalitarizmai ir ligotos
demokratijos... Visas jas pagimdė
toji imanentiškoji [t.y. vien į šį
pasaulį įsivėlusį, transcendentinę
Dievo tikrovę neigianti ar bent
ignoruojanči] — K. T.] kultūra,
kuri pastaraisiais amžiais taip
plačiai pasklido po Europą ir
atnešė Dievo nepripažįstančius,
su jo planais nesiskaitančius as-
mens ir visuomenės projektus“.

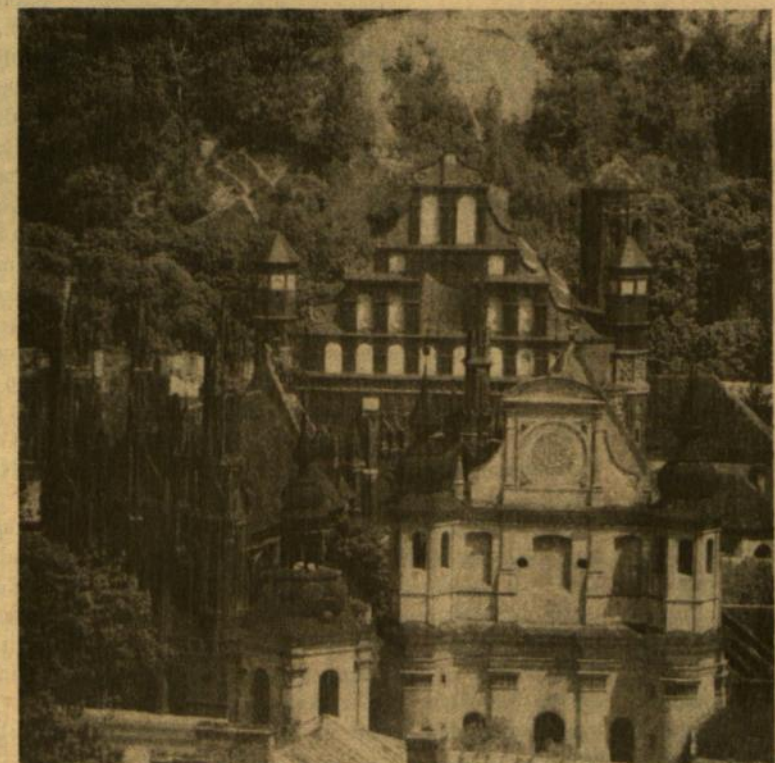
Gairės ieškant tiesos

„Dar laimė“, — tvirtina Jonas
Paulius II, — „kad Dievas, kurį

ateistinė kultūra veltui mėgino
išbrukti iš žmogaus gyvenimo,
vis iš naujo grįžta ir... tiesia kelią
per didžiuosius klausimus, į ku-
riuos mokslo ir technikos atra-
dimai nemoka ir negali atsaky-
ti... kas yra žmogus? Kokia kan-
čios, blogio ir mirties prasmė?...
Tokių neišvengiamų klausimų
akistatoje Dievas... Paslaptis, iš
kurios visa gema ir gauna
prasmę, nuolatos pasirodo žmo-
gaus širdies akiratyje, žadina gilų
ir išganingą ilgį“.

Žmogui tiesos ieškojime mąs-
tymas yra pradžia: 1. klausiti me-
tafizinis klausimas. 2. suvokti
savo ribotumą, jog jis pats nėra
tiesa, o tik apgraižantis jos ieško-
tojas, esant traukiamam
aukštyn į begalybę — į Paslaptį.

Jei kam dar buvo neaiški, jei
kas dar manė, jog Katalikų
Bažnyčia neleidžia žmogui pa-
čiam protauti, o tik despotiškai
„primeta“ savo „dogmas“, tiems
šis popiežiaus jautrus aiškinimas
parodo, jog kiekvienam žmogui
yra paliekama laisvė savo keliu
ir savo „greičiu“ tiesos ieškoti ir
kad pačiam Bažnyčios autoritetui
— popiežiui tas sunkus tiesos ie-
škojimo kelias yra taip gerai pažis-
tamas, lyg jis pats kada juo būtų
ėjęs.

Vilniaus senamiesčio ansamblis kalvų fone.

M. Sakalausko nuotrauka

Šiame numeryje:

Žmogaus sukurtas pragaras • Jonas Paulius II kalba Lietuvos kultū-
rininkams • VIII Mokslo ir kūrybos simpoziumo laukiant • 40-oji
Europos lietuviškų studijų savaitė (2) • Julijos Švabaitės humoreska
• Birutės Pūkelevičiūtės 70-ajam gimtadieniui • Danguolės
Sadūnaitės eilėraštis • Naujos knygos

Kad būtų smagiau būti lietuviu

Kalba VIII Mokslo ir kūrybos simpoziumo programos pirmininkas Kęstutis Keblys

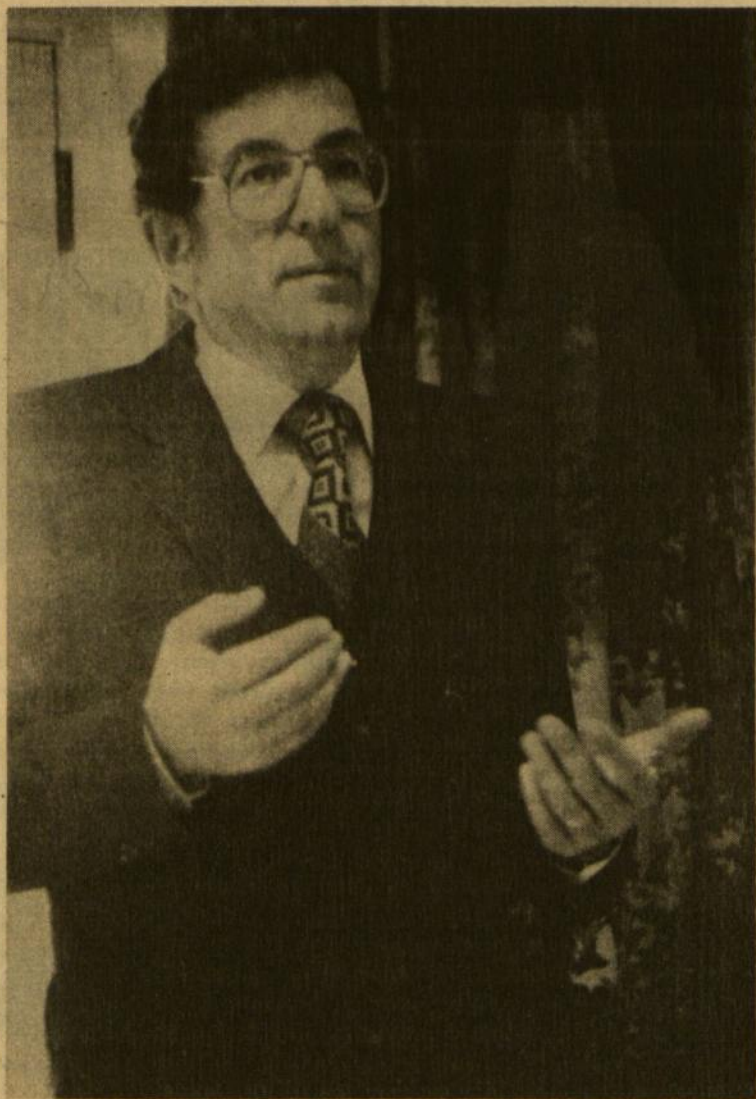
Kęstutis Keblys yra tipiškas šio krašto naujasis ateivis, gimęs Lietuvoje (1933 metais Šakiuose), lietuviška gimnaziją baigęs Vokietijoje ankstyvaisiais pokario metais, o chemijos daktaro laipsnį įgijęs 1962 metais Purdue universitete, Indiana, Jungtinėse Amerikos Valstybėse. Veiklus ateitininkas ir Lietuvių Bendruomenės narys, jis dažnai rašo literatūrinėmis temomis, bendradarbiaudamas lietuvių išėvijos spaudoje (*Aiduose*, *Ateityje*, *Drauge* ir kitur). Ilgai dirbęs Detroit'e, dabar dirba Ethyl bendrovės tyrimų skyriuje Baton Rouge, Louisiana.

Žinodami, kad šiuo metu didelę savo energijos dalį Kęstutis skiria sparčiai artėjančiam VIII Mokslo ir kūrybos simpoziumui, įvyksiančiam per šių metų Padėkos dienos savaitgalį Čikagoje, jo iš karto ir paklausėme:

— Gal ką nors iš Mokslo ir kūrybos simpoziumų istorijos?

— Žinai, kad aš ne istorikas, o simpoziumo organizavimo malūne esu pirmą kartą. Todėl mano istorinė atmintis panaši į tuščią kompiuterio ekraną. Laimė, kad radau šiek tiek praeities žinių penktojo simpoziumo leidinyje. Ten rašo, kad jau 1965 metais mokslo žmonių subėgimo mintį kėlė *Technikos žodis*, o dar smarkiau apie tai kalbėjo jaunieji inžinieriai ir architektai savo suvažiavime 1968 metais. Kalbos kalbom, bet jau kitais metais toksai suvažiavimas ėmė ir įvyko. Na, žinoma, pats neįvyko, o įvykdė iniciatorių triumviratas: Bronius Nainys, Algirdas Avižienis ir Arvydas Klorė. (Aha! Dabar man paaiškėjo, kodėl Avižienis nustebino mane, be jokio maivymosi sutikęs skaityt paskaitą — net neklusė, kas tai per daktas šis VIII M & K simpoziumas). Nežinau, ar ši trijulė nukalė mokslo ir kūrybos simpoziumo pavadinimą, bet jei ir nenukalė, šiuos vyrus vis tiek tenka laikyti gražios tradicijos pradininkais.

Nuo antrojo, 1973 metų simpoziumo, rengėjais buvo Lituanistikos institutas, Pasaulio lietuvių gydytojų sąjunga ir Pasaulio lietuvių inžinierių ir architektų sąjunga, o simpoziumus globodavo JAV Lietuvių Bendruomenė. Pirmi šeši simpoziumai vyko kas ketveri metai Čikagoje. Šeštajame (1989 metais) atgimimo euforijos pagauti, mūsų mokslininkai nutarė tolimesnį rengti Lietuvoje. Septintasis tenai (Vilnių, Kaune bei Kerna-

Kęstutis Keblys

vėje) ir įvyko 1991 metais, o dabar laikas aštuntajam, vėl Jungtinėse — Lemont'e ir Čikagoje.

— Kaip atrodo šio simpoziumo programa, palyginus su ankstesniais? Gal įvestos kokios naujos sritys, gal kokias ankstyvesnes išbraukė?

— Braukyt nieko nebraukėme (bent sąmoningai), o naujų disciplinų irgi neišgalvojome. Apskritai šnekant, programos sukirpimas bus panašus į šeštojo simpoziumo. (Septintajame, žinoma, viskas buvo kiek kitaip, kaip kad Lietuvoje ir turi būti.) Skirtumas gal tik toks, kad bus skirta daugiau laiko plenarinėms sesijoms, ir šį kartą bus mažiau programos dalyvių iš Lietuvos.

— Kas tos plenarinės ir kas jose bus?

— Dabar jau gausiu! Matai, mūsų socialinių mokslų skyriaus programos vadovė, Aldona Malcanaitė-Gaškienė, su dideliu botagu grasina ne tik savo paskaitininkams, bet ir bendradarbiams už lietuvių kalbos purtinimą tarptautiniais žodžiais.

Na, kaip būtų lietuviškai „plenarinės“? Bendrosios? Bet šis žodis skamba taip pilkai, tiesiog kvepia miesčionišku nuoboduliu. Tam ir patogūs tie tarptautiniai terminai — suteikia skambesio, svarbos, kartais net savotiškos mistikos. Ir kaip patogų už jų slėptis, kada nenori ar nemoki ką nors tiksliai nusakyti, arba iš viso nelabai žinai apie ką kalbi!

Na, bet plenarinės sesijos — tai programa, kuri gali būti idomi visiems ir kurių metu nieko kito nevyks. (Tuo tarpu, paralelinės sesijos bus svarstomi dalykai, pilnai suprantami tik tos disciplinos žmonėms, ir tų sesijų bus bent šešios vienu metu.) Plenarinių formatas bus įvairus. Bus ir „apvalaus stalo“ svarstybių, ir paskaitų ciklų, ir pavienių pranešimų.

— O kokios temos bus gvildinamos tos bendrosios sesijose ir kas dalyvaus?

— Įvairios temos, bet daugelis jų vienu ar kitu būdu palies išėvijos ryšį su Lietuva. Dar viskas nėra galutinai švinu nulie-ta, bet mano dabartiniai juodraš-

čiai rodo, kad Lietuvos naujosios konstitucijos įtaką valstybiniam ir visuomeniniam Lietuvos gyvenimui svarstys Leonas Sabaliūnas, Julius Šmulskytis ir Aleksandras Štomas, o apie aukštesniojo mokslo padėtį ir perspektyvas kalbės Algirdas Avižienis bei du svečiai iš Lietuvos: L. Kadžiulis ir Eugenijus Vilkas. Literatūros paskaitų serijoje šį kartą apsieisime be amerikėnų — išgirsime Kanados (Aldona Gražytė-Maziliauskienė) ir Lietuvos (Albertas Zalatorius) gyventojus. Panašiai ir bendrojo architektūros sesijoje — abu kalbėtojai yra vilniečiai, o surast juodvėm vietinį koreferentą, kol kas baisiai nesiseka. Kas dar? Apie išėvijos rolę Lietuvos ūkio atstatyme kalbės vilnietis J. Šarkus. Apie konkrečius darbus ir patirčių dirbant Lietuvoje praneš Lrena Lukoševičienė ir turbūt Vytautas Černius. O apie praktišką pagalbą Lietuvos mokslininkams, Vitoliui Vengriui prižiūrint, prie keturkampio stalo svarstys Kazys Almenas su Donatu Satu. Tai, galima sakyti, ir viskas. Ne, palauk, vos neužmiršau — plenarinės kalbės ir Vytautas Landsbergis, su kuriuo dar vis aiškinamės dėl temos.

Jei anksčiau sakiau, kad tose atskirų disciplinų sesijose neužims tik ekspertai, būsiu perdėjęs. Žinoma, priklausys nuo disciplinos. Inžinerijoje ir medicinoje mudviem, paprastos kilmės žmonėms, būtų sunku, bet tokioj, sakykim, sociologijoje, politiniuose moksluose, net muzikoj ir teisėj (o ką jau bekalbėt apie literatūrą ir moterų studijas!) galėtova visai smagiai pasiklausyti. Galėčiau čia duoti visą glėbį pavyzdžių, rodančių, kad bus gausu įdomumo ir paralelinėse sesijose. Bet tu, tikiuosi, kalbėsiesi ir su skyrių programų vadovais, tai jie patys papasakos apie aibes šaunių pranešimų ir išpūdingų pranešėjų, kuriuos jie sukvietė į savo sesijas.

— Kokios buvo Jūsų patirtys, šio simpoziumo programą organizuojant? Kokie rūpesčiai ir sunkumai?

— Patirtys? Turbūt tai, kad ir paprasti dalykai kartais būna nelengvi. Dar ir tai, kad visai nepagristai imi ir nustembi, pamatęs, kiek yra gabių, darbščių, išmintingų ir sugyvenamų lietuvių.

Kalbu aš čia apie žmones visame simpoziumo organizavimo aparate, o ypač apie savo „štabą“ — atskirų sričių programų vadovus, be kurių bendradarbiavimo, patarimo ir pastangų nieko nebūtų išėję.

Rūpesčiai, manau, tie patys, kaip ir visų organizatorių — kad viskas sukristų laiku savo vieton,

kad viskas išėitų gerai, kad po to negailėtų nei savo, nei kitų sudėtų pastangų. Sunkumų, oficialiai šnekant, jokių! (Mane darbe vis mokydavo, kad į dalykus reikia žiūrėti perdėm pozityviai ir visus sunkumus priimti kaip progą pasitempti.) Progą pasitempti, žinoma, buvo. Iš pradžių reikėjo nugalėti ilgą atskyrimą nuo lietuviškų gyvenviečių (prieš dešimt metų darbdaviai mane ištrėmė į pietų raistus), gal iš dalies ir atitolimą nuo paties lietuviško gyvenimo. Po to. nemaža staigmena buvo laisvų antplūdis iš Lietuvos su pasisiūlymais dalyvauti simpoziumo programoje, nepaisant neaiškių kelionės finansavimo reikalų. Ateinancio simpoziumo programos šefui patarsiu įsitaistyti „užsienio reikalų“ kancelariją šiems reikalams tvarkyti, kad jam liktų daugiau laiko kūrybingam simpoziumo programos kaupimui.

— Žinant, jog tai aštuntasis simpoziumas, kaip Jums atrodo: kas jais iki šiol buvo pasiekta? Ar iš viso per juos būdavo užsibrėžiama ką nors specifiskai nuveikti iki kito simpoziumo? Ko specifiskai ir konkrečiai tikimasi iš šio simpoziumo?

— Čia skamba kaip užslėptas klausimas, ar tokie simpoziumai išvis reikalingi. Ar iki šiol buvo reikalingi? Žinoma! Kaipgi kitaip? Bet po šitokio kategoriško atsakymo, reikia atsiliepti ir į tiesioginį klausimą — kas specifisko buvo visu tuo pasiekta? O tai jau daug sunkiau, negu parodyti 1941 metų sukilimo rezultatus ir įrodyti, kad čia joks klaidų kanonizavimas. Matai, simpoziumai, mokslininkų suvažiavimai, dainų šventės, ekonominės konferencijos ar premijos geriausiems romanams vis dėlto nėra sukilimai. Paskiri kultūrinio pobūdžio įvykiai jokių svarių rezultatų neduoda ir, galimas daiktas, nepadaro jokios įtakos tautos likimui. O jei padaro, tai tokia subtilia, kad tik su gera vaizduote pastebėsi. Bet mes jaučiamės baisiai nepatogiai, kai savo dideliems renginiams nerandam konkrečių naudingumo rodiklių. Tada šokam gražbyliauti ir vejame vertybinius mitus, papuoštus kvaliatyvine retorika. Nenustebk, jei išgirsi ir mane apie mokslo ir kūrybos simpoziumą kada nors skleidžiant tokias apeigines miglas. Bet šiandien ne ūpe...

Jei iš renginio jokios apčiuopiamos naudos, tai kaip gali jis būti reikalingas? Man atrodo, kad šis simpoziumas reikalingas, nes tai dalis mūsų, kaip lietuvių ir kaip lietuvių mokslininkų-kultūrininkų, gyvenimo. Tai pastanga savo lietuviškam buvimui suteikti daugiau turinio, daugiau prasmės. Galėtume apseiti ir be simpoziumų, ir be literatūros vakarų, ir susirinkę nesikalbėti apie bendrus rūpesčius, nesi-

Europos lietuviškų studijų savaitės programoje solistai Gintaras Liaugminas ir Gintaras Vyšniauskas po koncerto su akompaniatore Yumiko Yamamoto. Ramunės Kubiliūtės nuotrauka

40-oji Europos lietuviškų studijų savaitė

RAMUNĖ KUBILIŪTĖ

(Tęsinys iš praėjusio šeštadienio)

Putinas Jono Griniaus žvilgsniu

Savo paskaitoje apie literatūros kritiko Jono Griniaus dėmesį Vinco Mykoliaičio-Putino kūrybai Vidmantas Valiušaitis pažymėjo, kad apie Putiną Grinius rašė daugiau negu apie kitus lietuvių rašytojus. Jis recenzavo beveik kiekvieną pasirodžiusią Putino knygą ir veikala. Putino kūrybą jis gerai apčiuopė. Jono Griniaus požiūriu, kūryba yra žmogaus integralumo tąsa. Putino kūryboje jis įžvelgė daug tai paliudijančių paradigmų; jo išgyvenimą meilės ir moters, maišto, amžinojo Dievo, jo paties kaip kūrėjo dvilypumą, jo egocentriškumą. Paskaitininkas vėl liėtė klausimą: ar Putinas buvo stulpas, į kurį ir kiti rėmėsi, ar jis

linko ir buvo mėtomas gyvenimo bangų (anot Bronio Railos). Pagal Valiušaitį, Grinius suprato, kad Putinui buvo dvi galimybės — nenusilenkti arba sistemą pagarbinti (pažeidžiant savo asmens integralumą). „Kokiu menku žmogučiu, kaip kiškiukas, turėjo jaustis Putinas anais laikais...“, rašė Grinius. Tačiau, teigė Valiušaitis, Grinius sugebėjo įvertinti kūrėjo situaciją ir iškelti tas aplinkybes, kuriose maištavo Putinas. Grinius buvo teisingas, kad Putinas nepasidavė ir savo integralumo neatsižadėjo.

Žemės alyva

Algirdas Stepatitis kalbėjo tema „Žemės alyvos (naftos) svarba kasdieniniame gyvenime“. Statybos inžinierius Stepatitis paryškino žemės alyvos, „juodo auko“, rolę karuose, gaisruose, politikoje — nuo Babilonijos laikų ligi Nojaus, Mozės, Amerikos indėnų. Paskaitininkas gan plačiai apibū-

(Nukelta į 4 psl.)

Statant tiltą...

(Atkelta iš 1 psl.)

Tiesia, kuri tame ieškojime tikėjimu atrandama, bet kuri yra ir Meilė, ji čia ir jų tarpą atvedusi... Ir kuri yra Paslaptis.

Pagarbi pokalbio laikysena — to pokalbio, į kurį jis kvietė Lietuvos mokslo ir kultūros žmones bendromis pastangomis atsiliepti į sunkias visuomenines problemas ir kurti naują kultūrą... Ar sugebės Bažnyčios ir mokslo atstovai Lietuvoje tą pokalbį testuoti? Tiltą statytojas pradėjo tiltą, pasitikėdamas, jog jis bus toliau statomas.

at

Julija Švabaitė

Šalteniai atsijaunina

Jau kuris laikas Šaltenienė pastebėjo, kad jos Vinculis ne tas. Buvo žmogus kaip žmogus, o dabar visai ne kaip jos žmogus. O pasikeitė nuo tada, kai į gretimą namą atsikraustė šviesiaplaukė Marijana su žilstelėjusiu vyru ir baltu šuniuku. Ji kelis kartus per dieną išsivėjošusi, mėtyma savo šlaunis ir purtydama garbiniuotus plaukus, išleidžia šuniuką kieman pasilakstyti.

Būdavo retai kada Šaltenis išeina dirbti lauke, o dabar, žiūrėk, garsiai atsikrenkšdamas jau ir neša puštuštį šiukšlių krepšį už garažo. Stoviniuoja prie tvoros, neva rinkdamas nukritusius lapus, arba kapsto žemę, nors Šaltenienė jau seniai visas žoles išsivėjošusi ir žemę išpurenusi. Arba, žiūrėk, — nuo tvoros jau ir siekia nuimti kokią vielos galiuką arba užkritusią medžio šakutę. O akys vis nukreiptos į Marijanos langų pusę...

Nei iš šio, nei iš to pradėjo Šaltenis kasdien rūpestingai gramdyti smarką, užsiaugino žandenas, ėmė vilkėti šventadieniškais marškiniais ir vis šukuoti ir šukuoti prieš veidrodį tuos kelis savo plaukus nuo kairės ausies į

dešinę, stengdamasis uždengti savo mėnulišką galvą.

Dar to neužteko. Garaže jis paleidžia radiją taip garsiai, net girdėti kitoje gatvėje. Sykį Šaltenienė užtikio jį prie tos muzikos šleivojanti kaip Maikelis Džeksonas. Apsivilkęs buvo aptemptais, žento Remigijaus seniai pas juos paliktai marškiniais, su ant krūtinės išpašytai išsišiepusiais bytelių veidais.

Vieną rytą staiga jis pradeda barti savo žmoną, kad ji per drūta. Žiūrėk, sako, į Marijaną, kokia ji lanksti, stamantri, o ne kažin kiek jaunesnė už tave. Mesk svorį, nevirik riebių sriubų, valgykim daugiau daržovių, vaisių, liesą pieną gerkim, liesą sūrį valgykim... Ir nebesirgink tu lašinukui!... Akis išplėtė Šaltenienė, — iš kur jis čia tuos lašinukus ištraukė, lyg ji būtų kada dabar spirginus... Juk ar čia seniai jos žmogus kaip tik dėl tų lašinių ir riebių dešrų net du kartus turėjo atsigulti ligoninėn. Po to, juk ji, tikra žmona, Alėsė, verkdamą jo maldavo laikytis daktarų prirašytos dietos... O dabar — lašinukai! Turbūt vis juos sapnuoja...

Ir dar. Beveik kiekvieną rytą dabar jis veda Šaltenienę į parką pasivaikščioti. Vis eina tu pačiu keliu, kur Marijana veda savo šuniuką. Mikalauskas, pensininkas, sėdėdamas ant suoliuko su draugais, iš tolo jau garsiai juokiasi, — va mūsų Šaltenis, žiūrėkite, koks žvalus, jau ne tik tas dvi su puse mylios apie parką eina, bet ima jau ir bėgioti, žmoną toli už savęs palikdamas.

Šaipykis, šaipykis, Mikalauskai, — galvoja sau Šaltenis, — aš dar parodysiu, kaip reikia paimti gyvenimą už ragų. Ne kaip tu, susilenkęs, susmegęs, išblyškęs, tik į grabą dėk. O abu vienu metu. Gi savo Alėsėi, — tu irgi daugiau save prisiziūrėk, ne kaip dabar kasdien vis ta pačia suknele ir prijuoste, nunešiotais batais... Matai, kokia Marijana.

Gale žodžio tik Marijana ir Marijana... Niekada anksčiau savo žmonos drabužiais nei išvaizda nesidomėdavo. Kas čia jam pasidarė, suko galvą Alėsė. Gal tos ligoninės, o gal gi ta šviesiaplaukė?

Susipažino Šaltenienė su Marijana. Nieko sau moteris, draugiška, visada šypsosi. Nedirba, vedžiojasi, nešiojasi tą savo šuniuką, važinėja po parduotuves, o vakare grįžęs iš darbo vyras skalbia, verda ir dar kilimėlius išdulkina.

Dulkina, dulkina, žinai tu, ką jis ten dulkina, — nusijuokė Šaltenis. Mat Alėsė neiškentusi jam prikišo, kad mažai padeda.

Kitą sykį susiėmė ji už galvos, išvydusi Marijanos vyrą kieme po medžiu gražiai šaukštuku vaišinantį savo žmoną ledaus.

— Matai, kaip amerikiečiai myli savo moteris... Ne kaip jūs, lietuviai... Mes, žmonos, tik visur jus vaduojam...

— Marijanos gražūs plaukai... vieną vakarą nusiziovavimas išsitarė Šaltenis.

— Dažyti, — nukirto jį Alėsė.

— Gal tavo ir teisybė, — kaip niekur nieko pridėjo Šaltenis, — nes viršugalvy visai juodi. Ale vis tiek gražūs...

— Taigi, taigi, jau ir į viršugalvį spėjai išsižiūrėti, mat kaip, — užsiplieskė žmona. — Ir aš galiu šitaip pasidaryti. Čia nereikia jokių burtų.

Iš tikrųjų, vėliau mastė ji, kodėl negalėtų? Visiems vyrams patinka šviesiaplaukės, tai aišku kaip diena. Ir Šaltenis ne kitoks. Niekada jis nebūdavo smalsus prie moterų, bet dabar, matai, koks. Juk kadaise ir Šaltenienė buvo jauna, graži... Sakydavo pažįstami, — jei ne tamšūs jos plaukai, būtų visai panaši į Marilyn Monroe. Tikrai, kas iš manęs dabar beliko? Šaltenis vis dar gražus, aukštas, išsitiesia kaip žvakė, veidai rausvi, o aš?

Tokios mintys nepaleido Šaltenienės nei dieną, nei naktį. Ir duktė Aldona, atvažiavusi į aplankyti, ne kartą sako, mama, tėti, dabar jūsų dienos, mane užaugino, išmokslino, išleido, tai pagyvenkite dabar patys, pasipuokšite,

pasizmonėkite.

Vieną rytą, lyg atspėjęs žmonos mintis, Šaltenis tarė:

— Žinai ką, Alėsiuke, važiuojam miestan apsipirkti! Tau reik naujų drabužių, batų, man — kostiumo, marškinių... Vajau ir kalakutinės už poros mėnesių, atvažiuos Aldona su žentu ir vaikučiais...

Šaltenienė išplėtė akis. Net širdis jos šoktelėjo. Jau nuo kažin kada jie nėra pirke naujo daikto. Vis „reikia taupyti senatvei, senatvei...“ O senatvė juk čia pat. Antrą kartą jos klausiti nereikėjo. Už poros dienų jau traukė juodu šešiasdešimt devintąją į Kalifornijos gatvės autobusą.

Tik mieste, stoviniuodama ir žiūrindama į puošnius langus ir į elegantiškai apsirengusias vyresnio amžiaus moteris, pamatė Šaltenienė, kokia ji vargšė ir nušiuusi. Lygiai tą patį turbūt pagalvojo ir jos žmogus, nes paėmęs po ranka šitaip pasakė: „Alėsė, nusi-pirk ką tik nori! Užteks abiem su kaupu!“

Nė neatsimena, kada jis taip būtų kalbėjęs, o miestan juodu niekada nevažiuoja. Vis dar-bai, darbai namie...

Na, ir apsirėngė abudu...

— Kiek čia dar liko gyvent, — numojo ranka Šaltenis, — tai nors dabar pasižvie-rykim...

Apsirengę naujais drabužiais nuo galvos iki kojų, sugrūdavo senuosius į Marshall Field

Birutės Pūkelevičiūtės septynių vainikų šventė

JURGIS JANUŠAITIS

Graži, saulėta rugpjūčio dyviktoji diena. Mintin atskuba — juk šiandien rašytojos Birutės Pūkelevičiūtės septyniasdešimtas gimtadienis. Tad reta proga ją pasveikinti.

Birutę radau ką tik sugrįžusią iš pajūrio. Dabar ji sodina gėles savo jaukaus butelio balkone. Jas laisto. Jai gėlės, gamta — Dievo dovanos, teikiančios ramumą ir skatinančios kūrybingumą.

— Sveikinu Jus, Birute, sulaukus gražaus amžiaus gimtadienio. Linkiu, kad po mėlynų Floridos dangum dar daugelį metų tarnautų gera sveikata ir kad niekada nesiskirtumėte su kūrybiniu pasauliu... — išsakau savo nuoširdžius linkėjimus.

Kambary matyti žalias kompiuterio ekranas. Rodos, jis laukia šeiminių, kviesdamas dienos darbą.

Birutė juokaudama sako: — Žiūrėk, rašomasis stalas yra sykiu ir „aukštosios technikos“ kampelis, apraizgytas įvairiom „audio/video“ vielom. Kompiuteris mano geriausias draugas. Be jo dabar jau negalėčiau darbuotis. Jis man leidžia įveikti ir nepaprastai išaugusią laiškų apkrovą. Juk su savo problemų sukuriais prasidėjo susirašinėjimas su Lietuva.

— Septynios dešimtys metų! Sakysite, Birute, daug ar ne?

— Labai daug. Bet septyniukė yra laimingas ir netgi šventas skaičius: septynios sutvėrimo dienos, septynios Šv. Dvasios dovanos, septyni Apreiškimo trimčiai, septyni žmogaus amžiai ir — daugybė kitokių mistinių „septyniukų“.

— Bet, manau, būtų finksniau skaižiuoti: dvi dešimtys metų. ar ne?

— Apie jaunystę šiuo metu parašiau štai ką: „Jaunystė — auksinė lūšis įstrigusi akim — kadaise tokia plėšri ir nerami, snaudžia minkšto žolė. Dabar nebaisų ją paglostyti“.

— Vaizdinga, — pasakiau. — Tačiau, nors jaunystę paglostyti nebaisu, — tęsė Birutė įdomia minti, — visai nėra tam laiko. Kai atvykau iš Čikagos į Daytoną, tikėjaisi, kad šis pajūris man bus geros ramybės uostu. O dabar susikrovė tiek daug, kad „auksinė lūšis“ snaudžia žolę — nepaglostoma. Ir netgi neapgaileta. Beveik ją, vargšėlę, pamiršau.

Stabtelėjame prie žalio kompiuterio ekrano. — Sakote, Birute, kad tai Jūsų geriausias draugas. Tad kokia su juo Jūsų draugystė?

Birutė susimastė, paspaudė kelėtą mygtukų, ekrane pasirodė tekstai.

— Mano nelaimė, — sako ji,

Birutė Pūkelevičiūtė jos 70-ojo gimtadienio šventėje Daytona Beach, Florida. Algirdo Šilbajorio nuotrauka

kad šimtmečiui baigantis reikia su šiais aparatais darbuotis, o aš esu visai netechniškas žmogus. A, kad turėčiau talkininką! Arba bent kelias papildomas rankas. Jos man tiesiog būtinos, kai reikordavimo metu turiu susmaigstyti įvairius kištukus...

— Skardeno žinia, kad esate į kasetas įkalbėjusi savąją kūrybą?

— Taip, įkalbėjau keturias kasetas. Vieną (apie Oskarą Milašį) prašė įrašyti Vilniaus radijas ir pernai rudenį paleido oro bangomis. Kitas tris įrašiau bičiuliams padovanoti. Jose įskaičiau savo raštų ištraukas ir komentarus apie kai kurias savo knygas. Aišku, nuvežiau po komplektą muziejams ir bibliotekoms Lietuvoje.

— Jūs, Birute, be abejo, nerimstate ir gal netrukus sulauksime naujų Jūsų kūrinių?

— I šią mano užuominą Birutė, nusišypsėjusi, pasakė, kad esanti prietaringa ir apie nebaigtus planus bijanti pasakotis. Tačiau pridėjo: — Mano atmintį smėkščioja dvi Aistės eilutės: kad žodis gali nuvysti pumpure ir numirti „i šį pasaulį pakeliui“. Turbūt nepripuolamai ir mano pačios pirmieji du sakiniai, kuriuos parašiau debiutinei *Metūgių* knygai, skambėjo šitaip: „Kartais jūs praplešiat agنون pumpurus ir žiūrėte, kaip kraunasi žiedai. Po to agnonos jau niekada nebežydės.“ Tad pumpurų nereikia plėšyti.

Birutės butelyje jauku. Ant sienų kabo mūsų dailininkų darbai. Lentynose suglausta gausi literatūra, jos pačios gausūs kūrinių. Minutėlei sugrįžtame į nuoskubėjusių septynis dešimtmecius.

Prisimename gimtąją žemę, Nemuno krantus, Kauną, kuriame 1923 metų rugpjūčio 12 dieną šį pasaulį išvydo būsimoji didžiojo

talento mergaitė, kurią tėveliai pakrikštijo Birutės vardu. Birutės vaikystės ir jaunystės dienos prabėgo prie Nemuno! Kaune ji baigė gimnaziją, lankė dramos studiją, Kauno konservatoriją, Vytauto Didžiojo universitete studijavo germanistiką, žurnalistiką.

Birutės kelias į gyvenimą nelengvas. Ją viliojo meno ir kūrybos pasaulis, nors tėveliai nelabai tam norėjo pritarti. Bet Birutė savo tikslo — gyvenimą pašvęsti scenai, raštui, menui — siekė neatlaidžiai. Ir kaip matome, ji to pasiekė, tapo poete, beletriste, vaikų literatūros kūrėja, dramaturge, aktore, režisierė, žurnaliste. Į sceną išėjo Jaunimo dramos teatre Kaune jau 1941 metais. Tremtyje darbavosi Augsburgėje ir Kanadoje dramos teatrose. Sukūrė daug pagrindinių vaidmenų įvairiuose spektakliuose.

Jau 1952 metais debiutavo su poezijos rinkiniu *Metūgės*. Po to intensyviai dirba, parašo romanus. *Aštuoni lapai*, *Rugsėjo šeštadienis*, *Naujųjų metų istorija*, *Devintas lapas*; pasakiškąją komediją „Aukso žąsis“, (pagal kurią pačios autorės pastangomis ir lėšomis buvo pagamintas meninis filmas), apsakymus — *Marco Polo Lietuvoje*, vaidinimus „Žmonės ir beržai“ ir „Antroji Salomėja painiavose“, išleistus knygoje *Žydra ir geltona*. „Žmonės ir beržai“, Los Angeles Dramos sambūrio vaidinta ir Lietuvoje 1989 metais. Vėliausia Birutės knyga bene bus poezijos rinkinys *Atradimo ruduo*.

Išvijos lietuvių jaunimui labai trūko vaikų literatūros. Ir čia Birutė Pūkelevičiūtė pašvenčia trejetą metų ir 1973-1975 metais parašo eiliuotas pasakas vaikams: „Peliukai ir plaštakės“, „Daržovių gegužinė“, „Kalėdų

dovana“, „Skraidantis paršiukas“, „Klementina ir Valentina“ ir „Rimas pas Kęstutį“. Kai tos knygos pasirodė, mename, koks buvo lituanistinė mokyklom ir tėveliams džiaugsmas. Vaikai jas godžiai skaitė, mokyklose komentavo. O kai dar okupacijos metais vykau į Lietuvą ir Birutė padovanojo šių knygų nuvežti Lietuvos vaikams, patyriau malonią staigmeną. Būrelis giminių vaikų, jau gerai skaitančių, buvo svečiuose. Jiems padaliniau po knygutę. Tada jiems neberūpėjo vaisės, bet visi ratu susėdė ant grindų godžiai skaitė knygutes. O kai atsiveikinome, vaikučiai sakė: „Ačiū, dėde, Tau už tas gražias dovanas. Tokių pas mus mokyklose nėra. Padėdokitė tai panelei už tokias gražias knygas...“

— Didelis, Birute, Jūsų kūrybos lobis, padovanotas išeivijai ir, be abejo, Lietuvai — žvelgdamas į knygų lentyną, prasitariau.

O dar ne viskas. Birutė išvertė Čikagos Lietuvių operai „Fidelio“ ir „Carmina Burana“ libreto ir lietuvių kalba, kai Lietuvių opera šiuos veikalus statė Čikagoje.

— Menu, Birute, Jūsų režisuo-tus įrašus.

— Taip, režisavau „Baltaragio malūną“ (Kazio Borutos), „Milžino paunksmė“ (Balio Sruogos), „Žirginėliai“ (pasakas vaikams), įrašant juos į plokšteles.

— Ar Jūsų veikalai buvo išversti į kitas kalbas? — pasi-teirauju.

— Į latvių kalbą yra išverstas romanas *Rugsėjo šeštadienis* ir skyrius iš *Aštuoni lapai* „Velykos be varpų“. Be to, Birutės paruošti ir du filmai — „Aukso žąsis“ (dviejų valandų trukmės) ir „Kalėdų sapnas“, anglų kalba 15 minučių filmas apie lietuviškus Kalėdų papročius.

Birutė Pūkelevičiūtė išeivijos nebuvo užmiršta. Vertinimo komisijos yra jai skyrusios už įvairius veikalus ir darbus dešimtį premijų. Jos darbus vertino ir išeivijos spauda, o jai atpildas — kad tautiečiai jos kūrybą godžiai skaitė.

O kai Lietuva atgavo nepriklausomybę, jos raštai pasiekė Lietuvą, ir jie ten jau spausdinami atskiromis knygomis. Birutė Pūkelevičiūtė pagaliau pati Lietuvą aplankė praėjusiais metais. Ta proga „Lietuvos televizija“ paruošė ir parodė specialią programą — „Rašytoja Birutė Pūkelevičiūtė Lietuvoje“, į filmą suglausta visa Birutės kelionė Lietuvoje: matomi vaizdai iš Kauno, Pažaislio, kur Birutė kadaise buvo kazimieriečių auklėtinė. Viešnagės metu buvo suruošta du jos rečitaliai: Kaune ir Vilniuje. Susitiko gimines,

dami vienas kitam pašonėn. Žinoma, prieš tai pavalgė Berghofe, kur Šaltenis vokiškus šni-celius dar užpylė juoduojų alumi.

* * *

Prie savo namų durų Šaltenis veltui bandė atrasti priekinių durų raktą. Na kaip čia dabar, — nervinosi, — va raktas nuo priekio sietinių durų, du raktai nuo virtuvės iš kiemo pusės, du raktai nuo rūsių, nuo įrankių kambarėlio rūsy, nuo vartelių prie garažo, nuo kopėčių spynos garaže, nuo automobilio, nuo benzino, nuo motoro, raktas nuo sandėliuko garaže, kur sudėti visoki dažai, smulkūs įrankiai, raktas nuo dviračio, du raktai nuo miegamųjų, raktas nuo dukters Aldonos kambario, nuo jos rašomojo stalo, kur ir dabar dar sudėti visoki jos popieriai, užrašai, atvirukai, laiškai...

Na, o kur raktas nuo priekinių durų? Štai — raktas nuo bufeto, nuo Šaltenio rašomojo stalo, kur visi namo dokumentai, sąskaitos, raktas nuo miegamojo spintelės, kur Alesės brangenybės (kokios ten brangenybės, joks vagis neimtų iš Lietuvos gautų gintarų, kelių žiedų, apyrankių, kuklių dovanėlių...)

— Ko gi tu vis nešiojiesi tą sunkų raktų ryšulį, — įraudusi pyksta Šaltenienė, — jau ir kišenės nuo jų išplyšusios, o va — dabar paties svarbiausio rakto ir nėra!...

Algimanto Kezio nuotrauka iš serijos „Trees“

Danguolė Sadūnaitė

VASAROS POPIETĖ

*tuopos už lango,
(man atsigulus pailsėti) —
pradedą savo ilgą,
nesibaigiančią pasaką.*

*— Mielosios, atleiskit!
bet čia jau viskas
girdėta anksčiau...
apie tai jau nė kartą kalbėta, —
sakau joms..*

*

*už miško juostos,
tamsūs debesys..*

*ir jau vakaras:
tas geraširdis laukų
šeimininkas,*

*pila lietu
į pablyksusį žemės
delną,
lyg vyną..*

*

*rugpjūčio mėnesio dangus,
gražus, kaip Jeruzalė..*

*kai šių naktį, ten mėnuo
jos šventomis gatvėmis
vaikštinėja..*

*

*kai vėjas
mūsų naštas neša, —
giesmės — dainas
giedodamas, dainuodamas
////////*

*ir dienos sušokus
paskutinį šoki,
nakties tėviškę jis mums
padovanoja*

maišiukus, ir linksmai šnekučiuodamiesi kinksojo Archer autobuso link.

Staiga Alesės dėmesį patraukė vienam lange išdėstyti dirbtiniai plaukai. Ant besišypsantių manekenų galvų puošnūs perukai — ir garbiniuoti, ir lygiai sušukuoti, supinti kasom, juodi, balti, šalteniai, žili ir geltoni, kaip linų sruogos... Tik pažiūrėk, Vinculi, tik pažiūrėk, gal ir man įsitaisius kokį vieną? Žinoma, žinoma, greit pritarė jos žmogus ir už minutės kitos ji jau kėdėje prieš veidrodį, o aplinkui net dvi pardavėjos — gal ponias, šį, o gal aną, pusiau žilą jų amžių? Ne, ne, — rodo Šaltenienė į vešiom garbanom blondinį. Ir kaip tik jai. Net suplojo rankomis pardavėja, — ak, ponias, ponias, jūs dabar atrodote visai kaip Marilyn Monroe. Šitoks panašumas! Net šiluma perbėgo Šaltenienės kūnu, taip jai buvo gera klausytis tų žodžių ir žiūrėti į save ūmai pasikeitusią, išgražėjusią.

— How about you, sir? — staiga prišoko lieknutė kirpėja prie tyliai sėdinčio ir apglėbusio savo pirkinį Šaltenio. — Štai čia, kitos durys — vyrų kirpykla. Jie turi labai gerų plaukų ir vyrams. Užikit, pabandykit, jūs toks gražus, tik... — reikšmingai šyptelėjusi nukreipė akis į jo viršugalvį.

O kad tave perkūnėliai, kur aš atsidūriau, nedrąsiai žvalgėsi Šaltenis vyrų kirpykloje, kur iš visų pusių iškabinti dideli ir maži plaukų kuokštai. O patarnautojas, su vienu

auskaru ausy, lyg specialiai pasamdytas, tik šokinėja aplinkui, tik sir, sir, jums va šis geriausiai tinka prie veido ir akių — be jokio žilo plauko, tik pasižiūrėkite į veidrodį, visai kitas žmogus. Jūs dabar kaip filmų artistas, toks jaunas, gražus!... Mes, žinote, šitokių toupee kasdien parduodame šimtais, žmogų iš karto pakeičiame... Greitai nuginkluoja pardavėjas savo vis dar smarkiai abejojančią klientą, ypač kad Šaltenienė jau linksi galva, jam pri-tardama. Na gerai, jau gerai, perku — nusileidžia pagaliau Šaltenis. — Tai ne nenuimkite nuo galvos, šitaip ir palikite...

Truputį susiraukė vėliau taip brangiai užmokėjęs už tą tupi, tupi, — juoksis jis paskui visą kelią važiuodamas namo, — o vidaus balsas vis prikažios: „Ar tu iš galvos išsikraus-tai, Šalteni, toks rimtas žmogus, ir dar buvęs viršaitis... Tavo tėvukai grabe apsiverstų pamatę... Blogiausia tai bus su tuo svieto perėjūnu Mikalausku. Trauks jis mane per dantį — Šalteni, ką tu darai, ką tu uždengei? Ar nežinai, kad kuo mažiau plaukų vyrui ant galvos, tuo jis labiau meilėje karštas? ...Nagi man nusišpjaut, aš ne pirmas ir ne paskutinis — ramino save Alesės žmogus, — žiūrėkite, ir pardavėjas sako, kad ir senatoriai, ir kiti žymūs ir ne taip žymūs vyrai juos nešioja.

Važiavo Šalteniai namo gerai nusiteikę, dirsičiodami vienas į kitą vos susilaikydami nuo garsaus juoko, lyg maži vaikai, kumštelė-

mokslo draugus, kolegas rašytojus.

O šio jubiliejaus proga rašytoja šiltai prisiminė ne tik jos artimieji draugai čia, Amerikoje, ir kitur gyvenantys, bet ir Lietuvą. Štai

ant stalo telegrama iš Vilniaus.

Ją atsiuntė Lietuvos rašytojų sąjunga. Telegramoje rašoma: „Miela Birute, sveikiname Jus jubiliejaus proga. Linkime sveikatos ir sėkmės visuose Jūsų kū-

rybiniuose baruose. Mes prisimename Jūsų viešnagę ir tikimės naujų susitikimų“ Pasirašė Vytautas Martinkus, Lietuvos rašytojų sąjungos pirmininkas, Petras (Nukelta į 4 psl.)

Išvertė juodu krepius su senais savo drabužiais, — gal atsisėgė, įkrito kur į kišenę ar iššlydo parduotuvėje, besirengiant... Nėra ir gana. Ką dabar darysim, — dejavo ji. Bandė Šaltenis atkelti vieną langą, bandė kitą... Nė iš vietos! Atsinešė iš garažo kopėčias, galgi iš kiemo pusės vonios langas neužkabintas?

Laimė, rado tą langą net truputiuką pravirą. Šiaip taip išibrazdino Šaltenis, suglamžydamas ir išsisuodindamas savo naująjį pilką kostiumą, suprakaitavęs, sumuręs.

Atsidūrė pagaliau viduje, abu Šalteniai lyg susitarę nuskubėjo į miegamąjį prie didelio veidrodžio, ilgai neatsigrožėdami savimi.

Staiga išgirdo skambutį ir smarkų beldimą į duris.

Pro užuolaidos kraštą Šaltenienė pamatė stovintį policininką.

— Vaježau, Vinculi, gal kas atsitiko Aldonai, vaikams, žentui? — suriko išsigandusi ir drebančiom rankom atidarė duris.

— Rankas aukšty! — be jokių įžangų griežtai pareikalavo laikydamas į juos atkištą ginklą stambus policininkas. — Jūs areštuojami!

— Už ką? išbalusi kaip drobė pralemeno Šaltenienė.

— Jūs įsibrovėte į svetimus namus! Prašom į policijos automobilį!

Šaltenienė jau spėjo pamatyti už lango susirinkusius kelis kaimynus, o prie namo kampo stovėjo kitas policininkas.

— Sir, — pagaliau atgavęs žadą prašneko ir Šaltenis. — Mes... mes gi čia gyvename... Čia mūsų namai...

— Sir, nagi mes va šitie... žiūrėkit! — atnešė greitai Šaltenienė nuo knygų spintelės savo su Vinculiu fotografiją.

Valdžios žmogus pareikalavo dokumentų, atidžiai juos peržiūrėjo, retkarčiais pakeldamas akis į išsigandusių Šaltenių veidus.

— I'm sorry, — nusišypsavo pagaliau tvarkos prižiūrėtojas. — Mums pranešė, kad du nepažįstami asmenys veržiasi į jūsų namus.

Staiga Šaltenis, lyg ką atsiminęs, pliaukštelėjo delnu per kaktą, dirstelėjo į savo žmonos garbiniuotą galvą ir nusiūnokė:

— Matote, sir, mes tik ką grįžome iš miesto... Pametėm savo namo raktą. Aš atsinešiau kopėčias iš garažo ir turėjau lįsti pro vonios langą.... O kaimynai, žinote, geri mūsų draugai, pamane, kad...

Nusišypsavo gražiai policininkas, dar kartą atsiprašė ir atsisveikino.

* * *

Alesė su Vinculiu staiga prapliupo juoktis, net ašaros ištryško. Laikydami už rankų nutrepensio vėl prie veidrodžio, kur į juos žiūrėjo du linksmai įraude, atjaunėję veidai.

Birutės Pūkelevičiūtės septynių vainikų šventė

(Atkelta iš 3 psl.)

Dirgėla, Valentinas Sventickas ir Rimantas Šavelis. *Literatūra ir menas* jai paskyrė beveik visą numerį (1993, Nr. 32). Pirmame puslapyje Birutės Pūkelevičiūtės nuotrauka ir pokalbis su literatūros kritiku Ričardu Pakalniškiu iš baigiamos rengti jo dialogų knygos *Poezijos kryžkelės*. Sukakties proga Birutė Pūkelevičiūtė taipgi sveikino giminės ir artimieji bei kiti kolegos iš Lietuvos.

Malonus pokalbis su Birute kiek užtruko. Atsisveikinu, tardamas iki malonaus pasimatymo.

* * *

Toks naujas susitikimas tyliai artėjo, beveik buvo čia pat. Daytona lietuvių telkinio gyventojai norėjo pagerbti sukaktuvininke, tačiau Birutė pasakė: nereikia. Tik dėka jos artimųjų Algirdo ir Danutės Šilbajorių, dailininko Juozo ir Aldonos Sodačių patys artimiausi Birutės bičiuliai susirinko į Ormond Beach Trail South Forty klubą rugpjūčio 14 dieną pabuvoti su sukaktuvininke ir pasidžiaugti jos prasmingu gyvenimu ir darbais.

Visų dalyvių vardu jubilieat pasveikinus Algirdo ir Danutės Šilbajorių, prabyla ir pati kaltininkė Birutė: „Brangūs bičiuliai, tūt dar niekada gyvenime aš su gimtadienio nešvenčiau tokiu tiesiog

Rašytoja Birutė Pūkelevičiūtė jos pagerbime 70-ojo gimtadienio proga Daytona Beach, Florida, su organizacijų atstovais: (iš kairės) Juozė Daugėlienė, Gediminas

Lapėnas, Birutė Pūkelevičiūtė, Sigita Ramanauskienė, Vytautas Abraitis ir Jurgis Janušaitis. Algirdo Šilbajorio nuotrauka

karališku mastu, kaip šiandien. Paprastai tą dieną prisimindavo tik keli labai man artimi žmonės, tad aš tiesiog negaliu įsivaizduoti, kokių būdų pasakų fejofos ir miškų dievačiai, paslaptingai susibūrę, iškėlė man tokią puikią puotą Daytonoje! [...] Dėkoju Jums visiems, mieli bičiuliai, už man parodytą meilę. Labai branginu Jūsų šiltus jausmus — ši graži rugpjūčio popietė, Žolinų vigilija, man bus tikrai nepamirštama. Anno Domini... Tūkstantis devyni šimtai devyntiasdešimt tretieji Viešpaties malonės metai... Ir juk tikrai — Viešpats suteikė mums malonę,

kad galime linksmai ir džiaugsmingai būrin susirinkti... kalbėjo Birutė Pūkelevičiūtė. Vaisių metu pačios Birutės nuostabus žodis iš *Aštuonių lapų* romano, skyriaus „Rytmečio akvarelės“. Čia ji keliavo gimtinės takais, atskleidama to meto tėvėlių ir artimųjų nuotaikas. Skaitymą baigė šiomis mintimis: „Lyg jaunas žemdirbys ankstyvą rytą nusiprausęs šaltu vandeniu, atsiraitojęs pašukinių marškinių rankoves, pasipjaudęs abu pūslėlus delnus ir nuo slenkščio apžvelgęs visą Dievo dieną. Pasirėngęs versti kalnus, grūsti akmenis, žiesti plytas, kasti

pamatus, kelti sienas. Toks tai buvo visas kraštas. Pasirėngęs augti ir statyti. Ir buvo didelė laimė — tokiame gražiame krašte gimti...“ Birutės viešnagė Lietuvoje stebėjome iš sukurto filmo, kur sukaupta visos viešnagės nuotaikos, išgyvenimai, susitikimai, kūrybos vakarai. Nors kukliai, bet labai nuširdžiai deitoniškai pagerbė miela, draugiška šio telkinio gyventojų rašytoja, aktorė/režisierė Birutė Pūkelevičiūtė jos sukakties proga. Manau, kad kolegos rašytojai apie Birutės Pūkelevičiūtės kūrybą prabils dar ne vienas.

liaus Liudviko pilį, Neuschwanstein. Nors ta pilis ne tokia jau sena (pradėta statyti 1869 metais) ir ELSS dalyviai iš Vokietijos jau joje buvę, vis vien susidarė autobusui keleivių būrys ir keli keleiviniai automobiliai, norinčių į pilį kopti, apžiūrėti nuostabią slėnį ir pasakišką pilį. Vaziuojant į pilį, autobusus užsuko į Landsberg am Lech miestelį, kad būtų galima apžiūrėti šią viduramžių tvirtovę.

Kiti Savaitės dalyviai turėjo progos pavažinėti ar traukiniu nuvažiuoti į kitas vietas. Gal tai būdinga keleiviams iš Amerikos (jų buvo per 20), bet tokį kelią jau atkeliavus, apsimoka „užsukti“ dar į Lietuvą, Berlyną, Budapestą ar kitur. Augsburg'o apylinkėje vokiečių sumanytas „romėnų kelias“ — per įdomius viduramžių miestus, kaip Nordlingen; istorija žiauri, bet dabar čia ramios vietos, net Dachau. Ne taip jau toli Vasario 16-osios gimnazija Huettenfeld'e, kurioje ne

vienas dalyvis nakvojo ar sustojo. (Kelionėm reikia vaizduotės, energijos, laiko ir, žinoma, šiek tiek lėšų.)

Koncertai

Penktadienio vakarą Laimutė Stepaitienė atliko religinės muzikos koncertą. Jai vargonais akompanavo Gražina Ručytė-Landsbergienė. Tarpniais savo poezijos padeklamavo Vaidotas Daunys. Programoje Čiurlionio, Schubert, Cherubini, Franck ir kitų kūrinių. Koncertas vyko vyskupijos namų mažoje, bet du aukštus apimančioje koplyčioje. Akustika labai gera ir aiškiai buvo galima girdėti ir solistę, ir vargonų muziką.

Šeštadienio vakarą Vilniaus konservatoriją baigė baritonas Gintaras Liaugminas ir tenoras Gintaras Vyšniauskas atliko trumpos programą, akompanuojant Yumiko Yamamoto. Liaugminas dabar dainuos Flensburg'o operoje, o Vyšniauskas dainuoja

Naujos knygos

• Aleksas Šatas. LAISVĖ BE TIESOS — NELAISVĖ. Kaunas: Lietuvių jaunimo bendrija „Lituanica“, 1993. 268 puslapiai. Knyga gaunama „Drauge“. Kaina — 10 dolerių.

Aleksas Šatas pažįstamas kaip ateitininkų veikėjas ir sėkmingas verslininkas, o ši knyga pristato Šatą kaip gabų publicistą. Knygoje surinkti net 85 trumpi ir taiklūs Šato straipsniai. Kaip šie straipsniškai atsirado, aprašo religinio savaitraščio *Laivo* redaktorius kun. Bagdanavičius, MIC: „Didelė Alekso Šato knygos vertybė yra ne tik tame, kad ji pateikia skaitytojui teisingą krikščioniško tikėjimo mokymą. Ji yra vertinga tuo, kad jos autorius drįsta susitikti su oponentu klausimais, su realiais klausimais. Ne pats šios knygos autorius kelia klausimus, į kuriuos duoda atsakymus, bet kito laikraščio redaktorius reaguoja į Šato atsakymus ir kelia jam naujus klausimus. Šie Alekso Šato straipsniai buvo pirmąkart spausdinti „Laive“, o Šato oponentu buvo laikraščio „Keleivis“ redaktorius“ (p. vii).

Knygos autorius pratarmėje rašo: „Tai buvo 1952 metai. Treti metai kaip Amerikoje. Retkarčiais nuvažiuodavom į Gary, Indiana, aplankyti dėdę ir tetą. Dėdė dirbo plieno fabrike. Anksčiau dirbo Pensilvanijoje anglų kasyklose... Teta skaitydavo „Laivą“ ir kas sekmdienį eidavo į bažnyčią. O dėdė skaitė „Keleivį“ ir į bažnyčią neidavo. Tai viena, kur nuvažiaudavęs pas dėdę, ir aš perskaitydavau „Keleivį“, kuriame ir buvo vieno „Keleivio“ skaitytojo pasisakymas, kodėl jis nebeina į bažnyčią. Toliau pastebėjau, kad kiekvienam „Keleivio“ numeryje buvo išjuokiamas katalikų

tikėjimas, pasikalbėjimo forma tėvo su sūnum Maikiu. Tėvas vaizduojamas kaip buvęs caro kareivis su kardu prie šono ir viskey buteliu ant kaklo. Žodžiu, buvęs paprastas mažai mokytas sodžiaus bernelis. Sūnus gi jau mokytas, apsišvietęs, pažangus ir netikintis — laisvamanis. Seniems, dar prie Pirmąjį pasaulinį karą atvykusiems ateiviams arba kaip juos vadindavo, grino-riams, tie Maikio tėvo su sūnum Maikiu pasikalbėjimai patikdavo. Ypač kai būdavo naudojamas jiems gerai suprantamas žargonas, sulietuvinatų anglškų, rusiškų ir lenkiškų žodžių mišinys. Tada man ir kilo mintis apviesiti juos tikinčio žmogaus galvose. Aš pasivadinau „Teisingamanis, o „Keleivyje“ ir mano aiškinimus atsiliepė „Keleivio“ bendradarbis Laisvamanis“. Alekso Šato rašymo stilius lengvas, gyvas. Jis turi gerą ausį dienos kalbai. Štai 9.20.52 „Poli-

trukas ir gaspadoriai“ va kaip prasideda:

„Po ilgokos pertraukos pas mane vėl atėjo Maikio tėvas.

— Kur gi tu buvai prapuolęs. Maikio tėve, kad taip ilgai nesrodei?

— Buvau pagavęs šaltį, Fyverio turėjau virš šimto. Žinai, senam žmogui kiek ten tereikia, kad kokia kvaraba įsimestų. Tai vot, taip begulint lovoj, man net tokia mįslis į galvą atėjo.

— Kokia gi?

— Nugį, mislinau sau vienas, ką čia aš su mokytoju ginčysiuos. Mokytas nemokyta visada prikalbės.

— Čia tai jau apsirinkti. Gyvenimas ir nuolatinis ryšys su nuostabiu Kūrėjo pasauliu, su gyvąja gamta, kartais įkvepia daugiau išminties, negu vadinama „pažangioji“ literatūra. Jeigu nori, tai aš tau galiu papasakoti tikrą atsitikimą iš pirmosios (1940-41 m.) bolševikų okupacijos Lietuvoje, kaip prasti žmonės prikalbėjo mokyta bolševikų politruką“ (p. vii).

Laiškai redakcijai

Dėl Kazio Sajos pasisakymo

Gerbiama redaktoje, Mus labai nustebino p. Kazio Sajos laiškas „pasibendravimas su pilvo muzika“ su autoriaus priedašu, išspausdintas *Draugo* kultūriname priede (1993 m. rugsėjo 11 d.). Nors p. Saja tvirtina, kad šį laišką mums „siūlė išspausdinti“, *Akraičių* redakcija dar nėra jo iki šios dienos gavusi. Neabejojame p. Kazio Sajos gera valia: gal laiškas buvo pasiūstas laivu (tokie laišškai eina tris mėnesius ar ilgiau), kad žmogus, ipareigotas jį mums perduoti, neatliko savo pareigos, o gal p. Saja pamiršo jį mums pasiūsti

Galime tik spėlioti. *Akraičių* redaktorių nusistatymas — dėti į mėnraštį visus jį peikiiančius laiškus. (Kartais tokius laiškus trumpiname). Ir ateityje žadame laikytis šio nusistatymo. O dėl p. Kazio Sajos pasisakymų turime vieną komentarą: jeigu svarbu įvardyti, kas anuomet teršė sovietų taip rūpestingai „švarinamą“ Lietuvos orą, gal tada reiktų įvardyti pavardėmis, užuot vartojus anonimiškus „ponas Z, X ar Y“. Taip Vakaruose įprasta.

Su pagarba, Akraičių redakcinė kolegija

40-ji Europos lietuviškų studijų savaitė

(Atkelta iš 2 psl.)

Tėvynės valandėlė

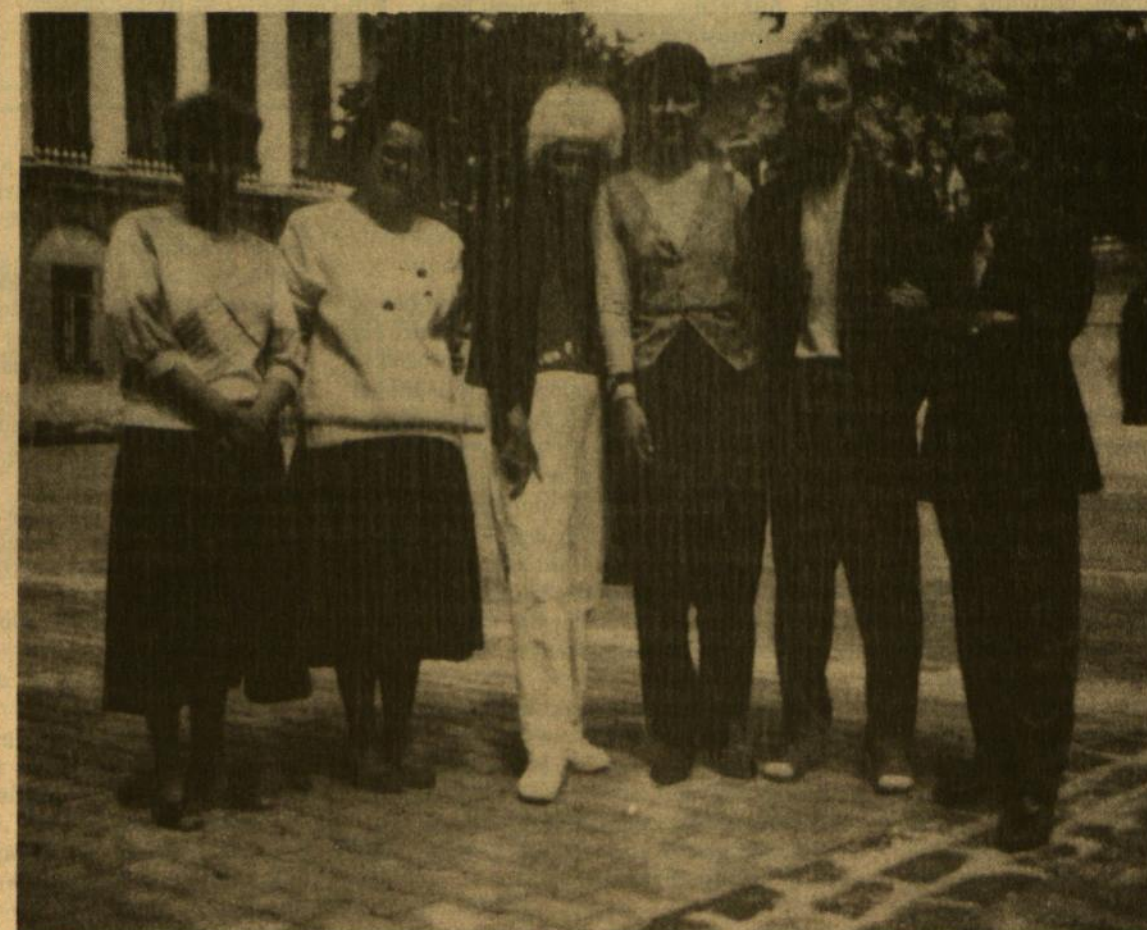
dino žemės alyvos turtuolių — Rockefeller ir kitus. Pagal jį, JAV pristatė britams geresnės kokybės alyvą negu tą, kurią vokiečiai vartojo per Antrąjį pasaulinį karą — ir taip buvo laimėtas karas. Jis padarė apžvalgą labai negausių alyvos telkinių Lietuvoje — Žemaitijoje, pakalbėjo apie Mažeikių įmonę. Svarbiausia, jo nuomone, reikia nuo rusiško vamzdžio atsikabinti. Reikia rūpintis vamzdžiais Biržuose, Mažeikių rafinerija.

Ekonominės reformos Lietuvoje

Saulius Pečiulis skaitė paskaitą: „Ekonominės reformos raida Lietuvoje po nepriklausomybės atkūrimo“. Lankęs Maskvos universitetą, buvęs Sąjūdžio iniciatyvinės grupės narys, Saulius Pečiulis Lietuvoje dabar dirba vertybinių popierių komisijoj. Jis atliko stažą Amerikos investicijų firmoje. Jo teigimu, Lietuvoje galima matyti ekonominės reformos daigus, nors matoma ir neteisėybė. Vertė dažnai matoma, jei yra veržlumo, talento, sugebėjimo, iniciatyvos ar proto. Pagal paskaitininką, privatizacijos planas davė visiems šansų būti kapitalistais. Atsirado daugiau negu 1,000 akcinių bendrovių. Jis prognozuoja stabilizaciją iki šių metų pabaigos. Dėl užsieniečių investicijų, jo teigimu, lietuviams verslininkams dabar prasčiau. Reikia kompensuoti jų silpnumą. Šiuo metu dar negalima leisti išpirkti Lietuvos ūkį, bet ilgainiui viskas išsilygins. Gyviausios diskusijos su paskaitininku iškilo dėl to laukimo. Kada viskas stabilizuosis, kada investoriai bus „įsileidžiami“? Taip pat daug kam nebuvo aišku jo naudojamas terminas „spekuliantas“ kaip tam tikra vertybė. Ar tai vien terminologijos skirtumai? Pagal paskaitininką, spekuliantai parodo prekių kainą — jie yra ūkio barometras.

Eskursijos į apylinkes

Vieną popietę Mečys Buivyss suorganizavo eskursiją į kara-

Lietuvos kultūros žurnalo „Kultūros barai“ darbuotojai šią metų birželio mėnesį Vilniuje: (iš kairės) vyriausias redaktorius Bronys Savukynas, meninis redaktorius Saulius Bajorinas, teatro redaktorė Elona Bundzaitė,

viešnia iš Amerikos Marta P. Janulienė (Jupiter, Florida), atsakingoji redaktorė Audronė Kairienė ir dailės bei architektūros redaktorė Laima Kanopienė.

Muenchen'o operoje. Jiedu dainavo žinomų kompozitorių kūrinius ir operų arijas (iš „Don Carlos“, „La Traviata“, Schumann, Mozart, Chopin ir kitų). Publikai pageidavus, jie padainavo ir po vieną lietuvišką melodiją.

Kelios pastabos

40-osios ELSS moderatoriams, kaip ir praėjusiose savaitėse, nebuvo lengva „sulipdyti“ programą, kad joje būtų kultūros, politikos ir kitomis temomis pasiskaitytų ir simpoziumų. Amerikiečiams klausytojams gal įspūdjį paliko kai kurių paskaitininkų nesilaikymas nustatytų temų, jų nesiskaitymas su laiku. Reikėtų

40 savaitių ir kas po to?

Kajetonas Čeginskas — ilgametis Europos lietuviškų studijų savaitės paskaitininkas ir moderatorius. (Jis savaitėse yra daugiausia paskaitų skaitęs, daugiausia moderavęs.) Alina Grininė — nepraleidusi nė vienos savaitės ir dažnai buvo jo organizatorė. Rengėjams įteikus jai gėlių puokštę, ji ja pasidalino su Kajetonu Čeginsku, o jis — su Vincu Natkevičium, taip pat ilgamečiu paskaitininku ir moderatorium.

Čeginsko kalba padėjo dalyviams prisiminti studijų savaitės pradžią. (Šioje savaitėje buvo tik 17, kurie pirmą kartą joje dalyvavo.) 1953 metais steigėsi Europos lietuvių fronto bičiuliai. Jie nusprendė naudoti veiksmingą kultūros ginklą ir pozityvią kultūros veiklą pasipriešinti aplinkos žlugdančiai dvasiai. ELSS ištvermingai laikėsi nuo to laiko. Čeginskas suminėjo steigėjus, sukaktis: 1963 metais kai Zenonas Ivinskis kalbėjo apie nesužalotą lietuvių ir rezistencijos svarbų uždavinį. Antanas Ma- ceina aiškino, kad esame gyvi kaip treminiai. 1983 metais buvo paminėta „Aušros“ sukaktis. 1988 metais jau matėme permainingą Lietuvą pradžią. Trisdešimt penktą kartą susitikom kažkur tarp Lietuvos ir pasaulio, drauge tyrinėjom, kas mus, lietuvius, jaudina, elekt-rina... 1993 metais šviežia istorija

alsuojant, reikia istoriją palikti istorikams. Čeginskas nepavydi istorikams, kurie privalo atitolę žvelgti. Jei kas ateityje domesis ELSS pėdsakais, ras aukso kasyklas. Pasaulio istorija yra teismas, negalime būti patys sau teisėjai. Europos lietuviškų studijų savaitė kaip ugnelė klajūnėlė. Savaitės keliavo, bet nebuvo turistinės nei odisejinės. Kaip Abraomas, kuris nieko nepaisydamas, kelionių nenutraukė.

Yra bent keturi pasirinkimai dėl ELSS ateities, pagal Čeginską, uždaryti ELSS (ateina laikas dainininkui pasitraukti iš scenos); perkelti savaitės į Lietuvą (tremtį negražinti į tėvynę, o jos darbus); perduoti Vokietijos Lietuvių Bendruomenei ar Lietuvių Kultūros institutui (juk ELSS savo fondo niekad neturėjo); palikti, kaip buvo (tegu laikas išsprendžia). Iš dalyvių susilaukta balsingiausio parama už ketvirtą variantą (nors keli asmenys pasiūlė dar ir kitų). Esame ne dainininkai, o choras, pasakė vienas. Giedokime, kaip seniau giedojom. Kitas siūlė nedaryti greitų sprendimų. O gal galima vietoj „arba, arba“ siūlyti „ir, ir“? (Gal viena kartą galima ELSS rengti Lietuvoje?) Vytautas Landsbergis padėjo už visas savaites, kai Lietuva buvo dar atskirta nuo jų, ir dabar. Jei jos būtų panaikintos, jis grįžtų į Lietuvą kaip iš laidotuvių. Tesėsi pasisakymai — niekas jų nemylės, kaip Jūs (visuomenė, kuri studijų savaites perėmė iš Lietuvių fronto). Vienas truputį kritikos turėjo: „Jūs turėjot jaunesnių, bet juos paleidot“. Tai iš tikrųjų tiesa, kai žiūrovų ir rengėjų tarpe tik keli asmenys tarp 20-30 metų, gal šiek tiek 30-40 metų, mažai 40-50 metų, o daugiausia — vyresnių. Kaip bebūtų — 41-oji ELSS numatoma Austrijoje, gal Berwang, kur vyko ir 1992 metų savaitė. Jau pradėjo užsiangaužoti rengėjai, organizatoriai ir moderatoriai... ratas toliau sukasi.